

ZADANIA POLICJI W ASPEKTCIE POSTĘPOWANIA W SPRAWACH NIELETNICH W ŚWIETLE WYBRANYCH PRZEPISÓW PRAWA

POLICE'S TASKS IN THE ASPECT OF JUVENILE CASES PROCEEDINGS IN THE EYES OF SELECTED LEGAL PROVISIONS

Dr Katarzyna Zaremba

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, Polska
e-mail: k.zaremba@uthrad.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8759-8417>

Abstrakt

Policja realizuje szereg zadań w odniesieniu do nieletnich zdemoralizowanych, jak również nieletnich sprawców czynów karalnych. Zadania te dotyczą zwalczania i przeciwdziałania przestępczości. Celem artykułu było przedstawienie wybranych zmian wprowadzonych w ostatnim czasie przepisami prawnymi dotyczącymi nieletnich oraz przedstawienie skali przestępczości nieletnich. Dokonano analizy przedstawionego materiału w odniesieniu do zadań stawianych przed Policją w tym aspekcie. Posłużono się analizą danych statystycznych oraz analizą aktów prawnych i literatury. Okazało się, że skala przestępczości nieletnich ma tendencję spadkową, co wynika z danych statystycznych, co nie oznacza jednak, że Policja ma mniej zadań generowanych przez zjawisko demoralizacji i przestępczości nieletnich. Zmiany przepisów prawnych stawiają przed Policją nowe wyzwania, jak reagowanie w formie upomnienia w sytuacji ujawnienia czynu karalnego, którego sprawcą jest nieletni, a czyn nosi znamiona wykroczenia. A zatem przed funkcjonariuszami Policji jawi się przede wszystkim zadanie zdobywania wiedzy i poszerzania kompetencji w zakresie postępowania w sprawach nieletnich.

Słowa kluczowe: policja, nieletni, czyn karalny, czyn zabroniony, demoralizacja

Abstract

The police perform a few tasks in relation to demoralized juveniles as well as juvenile perpetrators of criminal acts. These tasks concern combating and

preventing crime. The aim of the article was to present selected changes introduced recently in legal regulations concerning juveniles and to present the scale of juvenile delinquency. The presented material was analyzed in relation to the tasks faced by the police in this aspect. The analysis of statistical data and the analysis of legal acts and literature were used. It turned out that the scale of juvenile delinquency has a downward trend, which results from statistical data, which does not mean, that the police have fewer tasks generated by the phenomenon of demoralization and juvenile delinquency. Changes in legal provisions pose new challenges to the police, such as reacting in the form of a warning in the event of disclosing a punishable act whose perpetrator is a minor and the act bears the hallmarks of an offence. Therefore, police officers face the task of acquiring knowledge and expanding their competences in the field of juvenile delinquency proceedings.

Keywords: police, juvenile, punishable act, prohibited act, demoralization

Wprowadzenie

Truizmem jest stwierdzenie, że Policja jako organ państwowy stoi na straży przestrzegania porządku i bezpieczeństwa publicznego. Instytucja ta realizuje zadania wyłącznie na podstawie przepisów prawa. Podstawowym aktem regulującym działalność Policji jest Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o *Policji*¹. Ten znamieny w odniesieniu do Policji akt prawny reguluje kwestie dotyczące zadań jej funkcjonariuszy, wśród których na pozycji pierwszej jest ochrona najwyższych dóbr, jakimi są życie i zdrowie ludzkie, a także ochrona mienia należącego do jednostek. Semantyczne znaczenie ochrony wiąże się z działaniami prewencyjnymi oraz profilaktycznymi przed czynnikami zagrażającymi tym dobrom. W związku z tym przepis ten nakłada na Policję obowiązek podejmowania działań prewencyjnych i profilaktycznych w odniesieniu do wszystkich czynników stanowiących zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia, w tym również ze strony osób nieletnich. Działania profilaktyczne i prewencyjne to działania w myśl koncepcji *a priori*, a więc podejmowane jeszcze przed pojawieniem się zagrożeń. Mają one na celu wzmocnienie czynników chroniących i osłabienie czynników predysponujących jednostki do czynów zabronionych. Obraz statystyczny przestępczości jest dowodem na to, że skuteczność działań profilaktycznych jest ograniczona. W takiej sytuacji przed Policją stoją

---

¹ Dz. U. 2023, poz. 185 [dalej: u.o.p.].

zadania w myśl koncepcji *a posteriori*, a więc w oparciu o wiedzę z doświadczenia badawczego, czyli rzeczywiste obserwacje dokonanych czynów zabronionych.

Obserwacje badawcze, jak również dane statystyczne pokazują, że sprawcami przestępstw i wykroczeń są zarówno osoby pełnoletnie, jak i nieletnie. Wobec tych drugich ustawodawca nakłada inne procedury postępowania na organy wymiaru ścigania niż w stosunku do osób dorosłych. Obowiązująca przez ostatnie czterdzieści lat ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o postępowaniu w sprawach nieletnich*², od 1 września 2022 r. została zastąpiona ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. *o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich*³. Ustawodawca wprowadza nowe regulacje definicyjne podstawowych pojęć, m.in. nieletniego, czynu karalnego, demoralizacji. Tym samym przed Policją stawiane są nowe zadania wynikające ze zmian legislacyjnych dotyczących nieletnich.

Obok zmian w regulacjach prawnych na mocy ustawy wprowadzono też modyfikacje w zarządzeniu nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. *w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich*⁴.

Z uwagi na to, że funkcjonariusze Policji stosunkowo rzadko podczas służby mają do czynienia z nieletnimi sprawcami czynów zabronionych, a zatem ich doświadczenie w tym zakresie jest ograniczone, jak również z uwagi na to, że zmiany prawne zostały niedawno zaimplementowane a brakuje algorytmów postępowania w sprawach nieletnich, uzasadnione jest podjęcie próby analizy tych przepisów. Ponadto obraz ilościowy przestępczości nieletnich nieustannie ulega fluktuacji, zatem przedstawienie skali zjawiska również wydaje się uzasadnione.

W związku z tym celem artykułu jest przedstawienie wybranych zmian wprowadzonych w ostatnim czasie przepisami prawnymi dotyczącymi nieletnich. W artykule dokonano analizy wybranych przepisów prawnych u.w.r.n., istotnych dla sprawnej aktywności funkcjonariuszy Policji w odniesieniu do omawianej tematyki. Problematyka artykułu skupiona jest wokół

---

² Dz. U. Nr 35 poz. 228 z późn. zm. [dalej: u.p.n.]. Akt normatywny został uchylony.

³ Dz. U. poz. 1700 [dalej: u.w.r.n.].

⁴ Dz. Urz. KGP 2010, poz. 64 [dalej: z.p.d.p.n.].

problemów badawczych: Jak kształtuje się ilościowy obraz przestępczości nieletnich? Jakie zmiany definicyjne w odniesieniu do nieletnich, demoralizacji i czynów karalnych wprowadzono nowymi przepisami prawnymi dotyczącymi postępowań w sprawach nieletnich? Jakie nowe zadania dla funkcjonariuszy Policji wyłaniają się z obowiązujących przepisów prawnych?

Poszukując odpowiedzi na postawione problemy badawcze posłużono się analizą przedmiotowych aktów prawnych, analizą literatury i analizą statystyczną. W tym celu wykorzystano dane niereaktywne w postaci materiałów statystycznych, które uzyskano z Komendy Głównej Policji (KGP).

1. Ilościowy obraz przestępczości nieletnich

Przestępczość nieletnich kontrolowana jest w statystykach zbieranych przez instytucje odpowiedzialne za reagowanie na zjawisko. Przykładem takiego zbioru są statystyki policyjne gromadzone i rejestrowane w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji (art. 21nb ust. 1 u.o.p.)⁵. Zasady rejestracji danych statystycznych w tym systemie na przestrzeni lat ulegały zmianom. Obecnie rejestruje się tylko sprawy, które dotyczą przestępstw z oskarżenia publicznego, a w których sąd rodzinny i nieletnich wszczął postępowanie w sprawie nieletniego.

Tabela 1. Skala przestępczości nieletnich w latach 2018-2022

Kategorie	2018		2019		2020		2021		2022	
	Przestępstwa stwierdzone	Dynamika	Przestępstwa stwierdzone	Dynamika	Przestępstwa stwierdzone	Dynamika	Przestępstwa stwierdzone	Dynamika	Przestępstwa stwierdzone	Dynamika
Przestępstwa kryminalne	517429	105,4	530697	102,6	489546	92,3	507885	103,7	509402	100,3
Przestępstwa gospodarcze	181953	95,4	189593	104,2	199010	105,0	225432	113,3	264845	117,5
Przestępstwa drogowe	66206	96,3	71523	108,1	66711	93,3	70946	106,3	69209	97,5
Przestępstwa narkotykowe	60073	95,5	66831	111,3	66550	99,6	69623	104,6	70046	100,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z KGP

⁵ Krajowy System Informacyjny Policji to zestaw zbiorów danych, w którym przetwarza się informacje, w tym dane osobowe, w związku z realizacją zadań ustawowych.

Z danych zamieszczonych w tabeli 1 wynika, że w okresie ostatnich pięciu lat najwięcej przestępstw, których sprawcami są osoby nieletnie, zarejestrowano w kategorii przestępstw kryminalnych. Na drugim miejscu uplasowały się przestępstwa zaklasyfikowane do kategorii przestępstw gospodarczych. Na podobnym poziomie kształtuje się obraz ilościowy przestępczości drogowej oraz narkotykowej z udziałem nieletnich. Niepokój budzi fakt, że przestępczość narkotykowa w ostatnich latach dynamicznie wzrasta.

Analiza porównawcza wskaźników ilościowych w poszczególnych kategoriach przestępczości nieletnich dokonana w zestawieniu za lata 2018-2022 roku pokazuje, że nieletni nieznacznie osłabili swoją aktywność przestępczą w kategorii przestępczości kryminalnej. Natomiast w kategorii przestępstw gospodarczych, drogowych oraz narkotykowych zaznaczyły się wyraźne wzrosty. Stan ten można tłumaczyć sukcesywnie postępującym przeniesieniem zainteresowania przestępczego w cyberprzestrzeń, stąd spadek przestępstw ujawnionych w kategorii przestępstwa kryminalne.

2. Wprowadzone zmiany definiujące terminy dotyczące postępowania w sprawach nieletnich

Przepisy u.w.r.n. (art. 1) zmieniły dotychczas obowiązująca definicję nieletniego (art. 1. u.p.n.) wskazując przede wszystkim dolną granicę wiekową dziecka, które może zostać pociągnięte do odpowiedzialności prawnej w myśl przepisów u.w.r.n. Tym samym wskazano wyznacznik, od kiedy przepisy u.w.r.n. znajdują zastosowanie. Zatem dzieci, które nie ukończyły 10 lat, a przejawiają zachowania stanowiące przejaw demoralizacji nie podlegają odpowiedzialności prawnej. Wobec takich jednostek funkcjonariusze Policji nie posiadają uprawnień do wszczynania procedur wynikających z art. 1. u.p.n. Nie oznacza to jednak, że należy ignorować naruszanie przepisów prawa przez jednostki poniżej 10 roku życia. Policjanci zobowiązani są reagować na wszelkie incydenty naruszające prawo, jednak w sytuacji, gdy ich autorami są dzieci, które nie ukończyły 10 lat nie mają zastosowania przepisy u.w.r.n. Jak słusznie sugeruje P. Kobes, dzieci w wieku poniżej 10 lat, które przejawiają negatywne symptomy w zachowaniu, należy objąć wsparciem psychologiczno-terapeutycznym. Podkreśla, że problemy nieprzystosowawcze dzieci poniżej 10 roku życia dotyczą przede wszystkim

środowiska rodzinnego, w związku z tym należy objąć takie rodziny systemowym działaniem wspierającym, co nie znajduje umocowania prawnego w u.w.r.n. [Kobes 2022, 112]. Mając na względzie preambułę u.w.r.n., jak również przepisy u.o.p., z których wynika, że Policja jest zobowiązana do podejmowania działań prewencyjnych i profilaktycznych w obliczu kontaktu z nieletnim sprawcą czynów zabronionych, który jest w wieku poniżej 10 roku życia, zadaniem funkcjonariuszy jest zgłoszenie tego faktu do sądu rodzinnego, jak również podejmowanie współpracy z ośrodkami pomocy społecznej. Celem tych zabiegów jest zwrócenie uwagi na sytuację wychowawczą dziecka oraz podjęcie ewentualnych działań wspierających rodzinę.

Pozostałe człony definicji nieletniego nie zostały zmienione w porównaniu z obowiązującą przez 40 lat u.p.n. Zatem status nieletniego mają jednostki, które ukończyły 13 lat, a nie ukończyły lat 17, ale są autorami zachowań wskazujących na znamiona czynów karalnych, a więc wszelkich przestępstw, w tym przestępstw skarbowych oraz wykroczeń, w tym wykroczeń skarbowych. Ponadto ustawodawca wyróżnia czyn zabroniony definiując jako zachowanie określone w *Kodeksie karnym*⁶. Należy zauważyć, że nieletni w wieku od 10 do 13 roku życia nie popełniają czynów karalnych a jedynie podlegają odpowiedzialności w zakresie demoralizacji.

Trzecią grupę jednostek zdefiniowanych jako nieletnie stanowią jednostki, wobec których sąd orzekł wykonywanie środków wychowawczych, leczniczych lub poprawczych, lub środki te zostały już wdrożone do wykonywania. Zatem 16-latek, wobec którego sąd zastosował jakikolwiek środek wychowawczy lub poprawczy do ukończenia 21 roku życia ma status nieletniego.

W potocznej świadomości pojęciowej terminem *nieletni* określa się niezrządco osoby małoletnie⁷, co jest nadużyciem, bowiem pojęcie *nieletni* ma zawsze konotacje pejoratywne, gdyż wiąże się z łamaniem przepisów prawnych. Natomiast wobec dzieci i młodzieży nienaruszających norm prawnych należy posługiwać się terminem *małoletni* (art. 10 § 1 k.c.).

---

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny*, Dz. U. 2022, poz. 2600 [dalej: k.k.].

⁷ Małoletni to pojęcie zdefiniowane w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – *Kodeks cywilny*, Dz. U. 2022, poz. 1360 [dalej: k.c.].

Ważną kwestią natury semantycznej jest zdefiniowanie pojęcia przestępczości nieletnich. Przesłpstwa to czyny zabronione pod groźbą kary przez obowiązującą ustawę (art. 7 § 1 k.k.). Zaistnienie przestępcstwa warunkowane jest pojawieniem się zespołu ustawowych cech określonego czynu zabronionego. W teorii prawa karnego wyróżnione zostały ustawowe znamiona, a więc: podmiot przestępcstwa, strona podmiotowa przestępcstwa, przedmiot przestępcstwa i strona przedmiotowa przestępcstwa [Szymański 2010, 130]. Podmiotem przestępcstwa jest sprawca, który ze względu na określone cechy m.in. wiek może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej [tamże, 58]. Nieletni sprawcy przestępcstw nie są pociągani do odpowiedzialności karnej z wyjątkiem zapisu w art. 10 § 2 k.k., którym to określono, że jednostka, która ukończyła 15 lat i dopuściła się przynajmniej jednego z czynów wyszczególnionych w wymienionym artykule odpowiada za ten czyn w oparciu o przepisy k.k., a więc może wobec niej zostać orzeczona kara. Czytelność tego przepisu jednoznacznie wskazuje, że wskazanych sprawców należy traktować jako osoby pełnoletnie. Zatem jednostki mające status nieletnich w myśl u.w.r.n. nie popełniają przestępcstw a jedynie czyny zabronione, które oznaczają wszystkie czyny zdefiniowane w k.k. Nieletni popełniają też czyny karalne, w ramach których wyróżnia się przestępcstwa, przestępcstwa skarbowe, wykroczenia i wykroczenia skarbowe.

W literaturze przedmiotu demoralizacja określana jest jako wskaźnik stanowiący podstawę do podejmowania działań przez sąd wobec nieletniego, który przejawia określone zachowania [Gromek 2004, 61]. Zachowania te zostały wyszczególnione w art. 4 § 1 u.w.r.n. Zatem ustawodawca nie podaje definicji demoralizacji, a ogranicza się jedynie do wskazania katalogu zachowań określanych jako przejawy demoralizacji wyszczególniając: dopuszczenie się czynu zabronionego, naruszenie zasad współżycia społecznego, uchylanie się od obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, używanie alkoholu, używanie środków odurzających, używanie substancji psychotropowych, ich prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, uprawianie nierządu (art. 4 § 1 u.w.r.n.).

Zachowania wskazujące na używanie alkoholu, środków odurzających oraz uprawianie nierządu czy zaniedbywanie obowiązków szkolnych cechują się wskaźnikami nie budzącymi wątpliwości. Natomiast naruszenie zasad współżycia społecznego bez wątplenia może budzić szereg wątpliwości, wobec tego należy posiłkować się przepisem art. 5 k.c., z którego

wynika, że naruszeniem zasad współżycia społecznego są działania na bazie własnych praw, których realizacja wiązałaby się z przekroczeniem praw innych osób.

W literaturze przedmiotu podejmowano próby określenia wszystkich przejawów demoralizacji wskazując na używanie środków odurzających (alkohol, narkotyki, dopalacze), palenie tytoniu, a także wagary, bójki i kradzieże, używanie wulgarnego słownictwa, pobicia, niszczenie mienia, nieposłuszeństwo wobec rodziców, agresja psychiczna i fizyczna, cyberprzemoc [Czarnecka-Działuk i Drapała 2015, 320].

Wspomniane już z.p.d.p.n. zawiera katalog zachowań nieletnich, wobec których funkcjonariusze Policji zobowiązani są podejmować interwencje. W ramach tych zachowań wyróżnia się: uprawianie prostytucji, zebranie, palenie wyrobów tytoniowych, posługiwanie się wulgaryzmami oraz inne zachowania naruszające zasady współżycia społecznego (§ 12 z.p.d.p.n.). Powyższe wskazuje, że nie jest to wyczerpany katalog zachowań definiowanych jako przejawy demoralizacji. Nie określono jednak granicy częstotliwości i nasilenia wskazanych przejawów pozwalającej na kwalifikator demoralizacji. W doktrynie prawnej demoralizacja jest pojęciem stopniowalnym, a oceny jej poziomu dokonuje się przy uwzględnieniu przejawów, częstotliwości oraz trwałości ich wystąpienia, jak również stopnia ich kumulacji [Kania, 2016, 71-96]. Założenie to znajduje odzwierciedlenie w praktykach jurydycznych, które pokazują, że pojedyncze zachowania o charakterze nagannym nie wskazują jeszcze na demoralizację nieletniego. Demoralizacja stanowi trwałą tendencję do naruszania norm społecznie akceptowanych, a w związku z tym są to wielokrotne, a nie pojedyncze zachowania odbiegające od przyjętych reguł moralnych⁸.

Kwestię definicji czynów karalnych, jak również czynów zabronionych wyodrębnionych w u.w.r.n. celowo pominięto, bowiem ustawodawca jasno wskazuje, że czyny karalne to wszystkie wykroczenia oraz wykroczenia skarbowe i przestępstwa oraz przestępstwa skarbowe jako czyny karalne. Miano czynów zabronionych mają tylko przestępstwa wyszczególnione w ustawie karnej.

---

⁸ Wyrok Sądu Administracyjnego w Katowicach z dnia 18 marca 2008 r., sygn. akt II Ak 531/03, Lex nr 142829.

3. Zadania Policji w odniesieniu do nieletnich sprawców wykroczeń

Dotychczasowe przepisy dotyczące postępowania Policji w sprawach nieletnich ograniczały aktywność przedstawicieli tej instytucji do zatrzymywania nieletnich oraz prowadzenia postępowań, nad którymi nadzór sprawował sędzia rodzinny. Zmiany prawne wprowadzają również nowe rozwiązania w obszarze postępowania z nieletnimi, a mianowicie możliwość zastosowania przez Policję jednego z łagodnych środków w postaci pouczenia, zwrócenia uwagi, ostrzeżenia, przywrócenia stanu poprzedniego lub zawiadomienia rodziców albo opiekuna nieletniego lub szkoły, do której nieletni uczęszcza, jeżeli nieletni dopuścił się czynu karalnego mającego znamiona wykroczenia. Oznacza to, że nie istnieje obligatoryjność zawiadomienia sądu rodzinnego o zachowaniu demoralizującym nieletniego przez funkcjonariuszy Policji.

Środki, które mogą zastosować funkcjonariusze wobec nieletnich nie zostały zdefiniowane, a jedynie enumeratywnie wymienione. Zatem to w gestii funkcjonariuszy Policji będzie leżał wybór środka i forma jego realizacji. Należy podkreślić, że policjanci nie zostali obowiązującymi przepisami u.w.r.n. jednoznacznie zobowiązani do poinformowania rodziców lub opiekunów nieletniego, który dokonał czynu karalnego o znamionach wykroczenia o tym fakcie. Jednak obowiązek ten wynika z § 16 z.p.d.p.n. W sytuacji podejrzenia, że nieletni mógł stać się sprawcą lub ofiarą przestępstwa, funkcjonariusze komórek do spraw nieletnich zobowiązani są pisemnie poinformować rodziców lub opiekunów nieletniego o tym zdarzeniu.

4. Policja wobec zachowań nieletnich stanowiących znamiona przestępstw

Podstawowym zadaniem Policji jest zatrzymanie osób, które popełniły przestępstwa, w tym zbrodnie i występki. W sytuacji ujawnienia zdarzenia przestępczego, którego sprawcą jest nieletni, Policja może go zatrzymać i umieścić w policyjnej izbie dziecka. Przesłanki umieszczenia w policyjnej izbie dziecka nie zostały zmienione, a więc w placówkach tych można umieścić nieletnich tylko wówczas, gdy istnieje uzasadnione przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego stanowiącego znamiona przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Oznacza to, że za zachowania

o znamionach wykroczeń nie ma możliwości zatrzymania nieletniego, a następnie umieszczenia w policyjnej izbie dziecka.

Podczas zatrzymania nieletniego funkcjonariusze Policji zobowiązani są poinformować nieletniego z jakich przyczyn następuje zatrzymanie, a także mają obowiązek przedstawić nieletniemu jego prawa wynikające z § 36 u.w.r.n., do których należy: prawo do obrony, co wiąże się z możliwością wnioskowania o wyznaczenie obrońcy z urzędu; prawo do składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania i jednocześnie prawo do odmowy składania wyjaśnień w sprawie i odpowiedzi na zadawane pytania; w sytuacji, gdy nieletni jest osobą nieposługującą się językiem polskim ma prawo do bezpłatnej pomocy tłumacza; w sytuacji, gdy nieletni jest osobą z dysfunkcją słuchu lub mowy ma prawo do bezpłatnej pomocy tłumacza. Ponadto nieletniemu przysługuje prawo do kontaktu z rodzicem lub opiekunem oraz dostępu do niezbędnej pomocy medycznej (art. 48 ust. 3. u.w.r.n.).

Obligatoryjnie z zatrzymania nieletniego policjanci zobowiązani są sporządzić protokół, którego wzór stanowi załącznik do zarządzenia Komendanta Głównego Policji⁹. Funkcjonariusze Policji po zatrzymaniu nieletniego mają obowiązek umożliwić nieletniemu kontakt z rodzicami, opiekunami lub obrońcą. Kontakt ten może mieć formę rozmowy telefonicznej lub bezpośredniego spotkania i rozmowy. Kontakt ten może nastąpić po zatrzymaniu nieletniego. Ustawodawca nie wskazuje czy wcześniej należy sporządzić protokół zatrzymania, jednak zabieg ten wydaje się konieczny, ponieważ podczas sporządzania protokołu funkcjonariusze uzyskują dane rodziców lub opiekunów nieletniego, jak również dane kontaktowe do tych osób. Niezwłocznie po zatrzymaniu należy nieletniego przesłuchać i sporządzić protokół przesłuchania.

Jeżeli po zatrzymaniu nieletniego ustanie przyczyna zatrzymania, którą może być uzasadniona obawa ucieczki nieletniego, ukrycia się lub zatarcia śladów czynu karalnego lub też brak możliwości ustalenia tożsamości nieletniego, wówczas natychmiast należy nieletniego zwolnić z policyjnej izby

---

⁹ Zarządzenie nr 87 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 września 2022 r. *zmieniające Zarządzenie w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich*, Dz. Urz. KGP 2022, poz. 220.

dziecka. Ustawodawca używa pojęcia natychmiast, czyli w momencie ustania wskazanych przyczyn. Ponadto należy natychmiast zwolnić nieletniego, jeżeli sąd rodzinny wyda takie polecenie. Zwolnienie należy zastosować również, jeżeli od zatrzymania minęło 24 godziny, a Policja nie przekazała sądowi rodzinnemu uzasadniających materiałów, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, jak również w sytuacji, gdy mija 24 godziny od momentu przekazania sądowi rodzinnemu przedmiotowych materiałów a sąd nie wydał postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego. Policja po zatrzymaniu nieletniego ma obowiązek natychmiast poinformować sąd rodzinny, a także doręczyć do sądu kopię protokołu zatrzymania nieletniego (art. 48 ust. 5 u.w.r.n.).

Celem wyjaśnienia sprawy nieletniego funkcjonariusze Policji zobowiązani są przesłuchać nieletniego. Jest to czynność procesowa, z której niezbędnym warunkiem jest sporządzenie protokołu przesłuchania. W sytuacji, gdy zachodzi potrzeba przesłuchania nieletniego przez Policję, funkcjonariusze mogą dokonać tej czynności jedynie w obecności jednego z rodziców. Należy pamiętać, że rodzic ten nie może być pozbawiony władzy rodzicielskiej (art. 59 ust. 3 u.w.d.n.). Może się okazać, że żaden z rodziców nie jest w stanie uczestniczyć w przesłuchaniu, wówczas należy wezwać osobę najbliższą dla nieletniego lub inną przez niego wskazaną. Musi to zatem być osoba, którą nieletni zna osobiście i którą darzy zaufaniem.

5. Poszukiwanie nieletnich

W sytuacji, gdy poszukiwanie nieletniego jest podyktowane realizacją postanowienia wydanego w jego sprawie przez sąd, czynności te skategoryzowane są jako poszukiwania opiekuńcze realizowane przez Policję. Pierwsza sytuacja może mieć miejsce, gdy nieletni nie realizuje postanowienia sądu o umieszczeniu go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku, schronisku dla nieletnich lub zakładzie poprawczym. Druga sytuacja ma miejsce, gdy nieletni samowolnie opuścił placówkę, w której został umieszczony zgodnie z postanowieniem sądu lub też w sytuacji, gdy w terminie nie powrócił z udzielonej mu przepustki. Poszukiwania te należą do czynności wykonywanych przez funkcjonariuszy Policji

komórek ds. nieletnich¹⁰ jednostek na poziomie komend miejskich oraz powiatowych Policji.

Nieletniego zatrzymanego w ramach poszukiwań opiekuńczych można umieścić w policyjnej izbie dziecka na czas nie dłuższy niż 5 dni. Jeżeli poszukiwany nieletni ukończył 18 lat, można go umieścić w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub osób doprowadzanych w celu wytrzeźwienia. Następnie należy zawiadomić dyrektora placówki, z której nieletni oddalił się lub też w miarę możliwości doprowadzić do placówki zawsze w asyście lekarza lub pielęgniarki albo ratownika medycznego (art. 227 ust. 5 u.w.r.n.). Zabezpieczenie to jest uzasadnione na wypadek, gdyby nieletni odniósł obrażenia ciała w wyniku wypadku lub doprowadził do nich z własnej inicjatywy.

Policja prowadzi również poszukiwania małoletnich, którzy uciekli z miejsca zamieszkania. Ten typ poszukiwań należy do kategorii poszukiwań zakwalifikowanych do pierwszego poziomu poszukiwań¹¹ i dotyczy małoletnich w wieku od 11 do 13 roku życia, którzy oddalają się z miejsca zamieszkania po raz pierwszy. Jeżeli ucieczka z domu jest już kolejnym incydentem małoletniego w wieku 11-13 lat, to poszukiwania realizowane są z poziomu trzeciego (§ 2 z.p.z.), co wiąże się z mniejszą mobilizacją poszukiwawczą niż w przypadku poziomu pierwszego, gdzie bierze się pod uwagę poważne zagrożenie życia i zdrowia zaginionego.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że ucieczki z domu należy traktować jako sygnał świadczący o dysfunkcji środowiska rodzinnego oraz jako przejawy demoralizacji, w związku z tym zasadne jest powiadomienie sądu rodzinnego o zaistniałej sytuacji (§ 15 ust. 4 z.p.z.).

---

¹⁰ Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich, Dz. Urz. KGP 2018, poz. 77 [dalej: z.p.z.], § 15 ust. 3.

¹¹ Poziom poszukiwań oznacza niezwłoczność oraz zakres podejmowanych działań poszukiwawczych w związku ze stwierdzonym stopniem ryzyka zagrożenia życia i zdrowia lub wolności. Najwyższe ryzyko występuje na poziomie pierwszym, natomiast najniższe na poziomie trzecim.

Zakończenie

Analiza materiału badawczego daje podstawę udzielenia odpowiedzi na postawione pytania. Ustalono, że skala przestępczości nieletnich w 2022 r. w porównaniu z 2021 r. ma tendencję malejącą. Mimo, że te wskaźniki liczbowe mogą napawać optymizmem to skłaniają do wnikliwych analiz badawczych zorientowanych na genezę tego stanu. Można przypuszczać, że skala przestępczości nieletnich częściowo ukryta jest w ciemnej liczbie przestępstw, co może wynikać z niechęci składania zawiadomień o popełnieniu przestępstw przez osoby pokrzywdzone. Innej przyczyny można poszukiwać w nagminnej aktywności młodzieży w cyberświecie, gdzie identyfikacja sprawców jest trudniejsza, a nierzadko niemożliwa, bowiem ofiary nie zawsze zgłaszają na Policję swoje szkody. Zestawienie wskaźników liczbowych przestępstw nieletnich z 2022 r. z 2018 r. pokazuje, że zjawisko to jest wyraźnie większe. Jedynie niewielki spadek zarejestrowano w kategorii przestępstw kryminalnych.

Funkcjonariusze Policji prawnie zobowiązani są do realizacji szerokiego spektrum zadań dotyczących postępowania w sprawach nieletnich. Zadania te nie ograniczają się *stricte* do postępowania rozpoznawczego, ale dotyczą również postępowania wykonawczego.

Ustawodawca dokonał zmian zakresu definicji podstawowych pojęć dotyczących nieletnich. Przede wszystkim zmiana dotyczy pojęcia nieletniego. Ponadto wprowadzono zmianę w zakresie pojęcia czyn karalny, który obecnie oznacza wykroczenia oraz przestępstwa, w tym również wykroczenia skarbowe i przestępstwa skarbowe. Wprowadzono również pojęcie czynu zabronionego, które nie funkcjonowało w u.p.n. W związku ze wskazanymi modyfikacjami, przed funkcjonariuszami Policji postawiono zadanie związane z poznaniem nowych zapisów. Istotną zmianą mającą wpływ na postępowanie funkcjonariuszy Policji wobec nieletnich sprawców czynów karalnych jest odmienny sposób działania w stosunku do nieletnich, którzy dopuścili się czynu o znamionach wykroczenia i nieletnich, którzy dopuścili się czynu o znamionach przestępstwa. Należy również zauważyć, że wektor oddziaływania wobec nieletnich ukierunkowany jest na wsparcie i resocjalizację nieletnich, a więc ma walor wychowawczy, a nie represyjny. Jak zauważa P. Kobes, żeby przepisy prawa miały bardziej opiekuńczy charakter niż dotychczas warto zwrócić uwagę na dzieci poniżej 10 roku życia

wchodzące w konflikt z prawem, a których zapisy u.w.r.n. nie obejmują. Sugeruje, żeby obejmować rodziny tych dzieci wsparciem psychologiczno-terapeutycznym, uzasadniając, że tak małe dzieci wchodzą na drogę łamania norm prawnych wyłącznie za przyczyną dysfunkcji środowiska rodzinnego [Kobes 2022, 111-16]. W tej kwestii przed policjantami jawi się priorytetowe zadanie monitorowania tych środowisk rodzinnych, w których zarejestrowano przejawy demoralizacji i przestępczości nieletnich, niezależnie od ich siły i ilości.

Przedstawione analizy nie aspirują do kompleksowego opracowania, a kładą jedynie akcent na najistotniejsze – zdaniem Autorki – wybrane aspekty dotyczące działań Policji w kontekście zwalczania demoralizacji i przestępczości nieletnich. Należy je traktować wyłącznie, jako przyczynek do dalszych eksploracji badawczych, głównie tych o charakterze diagnostycznym.

PIŚMIENNICTWO

- Czarnecka-Działuk, Beata, i Katarzyna Drapała. 2015. „Kontrowersje wokół reagowania na przejawy demoralizacji nieletnich. Opinie praktyków.” *Prawo w działaniu. Sprawy karne* nr 23:313-44.
- Gromek, Krystyna. 2004. *Komentarz do ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich*. Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.
- Kania, Agnieszka. 2016. „Demoralizacja jako pojęcie kontrowersyjne. Uwagi na tle ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.” *Studia Prawnicze KUL* nr 3:71-96. <https://doi.org/10.31743/sp.5063>
- Kobes, Paweł. 2022. „Komentarz do projektu ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich z dnia 20 lipca 2021 roku – wybrane zagadnienia.” *Zeszyty Naukowe Collegium Witelona* nr 42:112-16. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.9051>
- Szymański, Andrzej. 2010. *Niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży. Wybrane problemy*. Warszawa: Wydawnictwo Comendor.